

Test na fejk, bezpieczne korzystanie z informacji i świadomi internauci

Marta Kostecka

Nauczycielka konsultantka ds. nauczania języka polskiego

ZCDN w Szczecinie

Ćwiczenia doskonalące umiejętność krytycznego myślenia uczniów podczas korzystania z informacji. Ćwiczenia są ułożone według stopnia zaawansowania.

1. Test na fejk

Prosimy uczniów o wyszukanie dowolnych informacji znalezionych w internecie, najlepiej, żeby były jak najnowsze. Każdą informację poddajecie testowi na fejk. Jeśli informacja ma przynajmniej cztery z dziewięciu cech wymienionych poniżej, najprawdopodobniej jest fake newsem.

1. Sensacyjny charakter wypowiedzi.
2. Chałupnicze, czasem niechlujne wykonanie.
3. Sprawia wrażenie oddolnie, amatorsko przeprowadzonego dochodzenia obalającego autorytety (teoria spiskowa).
4. Brak autora.
5. Brak źródeł.
6. Często konkretne miejsce i czas, zakorzeniające fake newsa w „realu” (w szkole naszej sąsiadki..., moja szwagierka z Tychów donosi...).
7. Funkcjonowanie głównie w mediach społecznościowych.
8. Częste wykorzystywanie figury obcego, zagrażającego naturalnemu porządkowi rzeczy.
9. Wykorzystanie modelu patriarchalnego i przedstawianie kobiet, dzieci, zwierząt jako ofiar.

Uczniowie klas starszych lub z grup o wyższej świadomości w tym temacie mogą najpierw samodzielnie, pod kierunkiem nauczyciela, przygotować taki uniwersalny test do sprawdzania informacji.

Uzupełnieniem lub podsumowaniem może być krótka animacja [FAKE NEWS – jak nie dać się oszukać](#)

2. Zasady bezpiecznego korzystania z informacji

Nauczyciel prowadzi pogadankę ukierunkowaną na temat bezpiecznego korzystania z informacji. Uczniowie ustalają na tej bazie podstawowe zasady, np.

Pamiętaj, że możesz powstrzymać dezinformację, nie przyczyniać się do jej rozprzestrzeniania, a nawet to rozprzestrzenianie znacznie spowolnić. Jeżeli napotkasz na informację, która Cię poruszy i zechcesz się nią podzielić, postaraj się nie kierować emocjami.

Przede wszystkim nie panikuj i zastanów się, zanim coś udostępnisz dalej. Nie udostępniaj dalej informacji bez ich sprawdzenia, nawet w informacjach prywatnych. Weryfikuj wszystkie informacje i pamiętaj – komentarz w mediach społecznościowych NIE JEST wiarygodną informacją!

Następnie uczniowie wspólnie opracowują i zapisują własne zasady weryfikacji prawdziwości informacji w internecie.

Podstawowe kroki weryfikacji informacji:

1. Dowiedz się więcej o źródle — Czy jest aktualne? Czy jest wiarygodne? Kto je wydaje?
2. Poszukaj relacji w innych mediach.
3. Sprawdź, czy obraz jest wykorzystywany we właściwym kontekście, sprawdź to za pomocą wyszukiwania obrazu w internecie.
4. Użyj Map Google, Google Earth lub Street View do zweryfikowania lokalizacji.
5. Korzystaj z pomocy specjalistów zajmujących się weryfikacją informacji, takich jak Demagog czy NASK.

Wypracowane zasady testują na wybranych tekstach informacyjnych z internetu, które wyszukują samodzielnie, lub pracują na materiałach przygotowanych przez nauczyciela.

Podsumowaniem może być wspólne obejrzenie 15-minutowego reportażu o fake newsach

[Aksamitne Kłamstwa – reportaż \(official\)](#)

3. Bądź świadomym internautą

Uczniowie opracowują podstawowe zasady, jakimi powinny się kierować osoby świadomie korzystające ze źródeł internetowych. Oto przykładowa lista zasad:

1. Nie udostępniaj niezweryfikowanych treści.
2. Zastanów się, co udostępniasz – nawet jeżeli informacja jest prawdziwa, to czy udostępniając ją, nie nakręcasz nieświadomie spirali strachu?
3. „Nie karm trolła”, czyli nie komentuj kontrowersyjnych treści, nie wchodź z nimi w dyskusję – od razu zgłaszaj do administratorów lub przez stronę [Zgłoś trolła](#).
4. Uważaj na język, jakiego używasz – czy nie jest nadmiernie emocjonalny? Czy nie używasz słownictwa utrwalającego stereotypy lub nieprawdę?
5. Zadbaj o swoje bezpieczeństwo cyfrowe:
 - korzystaj z programów antywirusowych (także na telefonie)
 - nie korzystaj z publicznego bezpłatnego wifi
 - regularnie aktualizuj oprogramowanie na komputerze i urządzeniach mobilnych
 - używaj bezpiecznych, różnorodnych haseł
 - korzystaj z dwustopniowego uwierzytelniania wszędzie, gdzie to możliwe
 - uważaj na smsy, wiadomości w mediach społecznościowych czy maile, które zachęcają do klikania w linki zewnętrzne lub pobierania załączników
 - uważaj też na wiadomości prywatne informujące o niebezpiecznych sytuacjach: braku gotówki, poborze do wojska, skażeniu radioaktywnym czy braku paliwa – te informacje zawsze można sprawdzić w oficjalnych komunikatach.

4. Błędy poznawcze

W zależności od czasu, który pozostał do końca zajęć, nauczyciel proponuje uczniom obejrzenie jednego z dwóch filmów edukacyjnych o błędach poznawczych na YouTube:

[Krótki film o prawdzie i fałszu](#) – film półtoragodzinny na 3 jednostki lekcyjne (jest jednak podzielony na rozdziały, dzięki którym możemy swobodnie wykorzystywać go w krótszych fragmentach, np. tylko na 1 lekcję)

[Dlaczego ludzie wierzą w „głupoty”?](#) – film 40-minutowy na 2 jednostki lekcyjne

Pozwólmy uczniom podsumować zajęcia swobodną dyskusją, samodzielnym przywoływaniem przykładów. Można też pauzować materiał filmowy i rozmawiać o nim na bieżąco.

Ten utwór jest dostępny na [licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe](#).